

Juridiska fakultetsstyrelsen
Birgitta Nyström, professor

Remiss: En översyn av den statliga lönegarantin (SOU 2025:77)

A2025/00697

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av professor Birgitta Nyström.

En helt ny lag om lönegaranti

Den nu gällande lönegarantilagen från 1992 har kompletterats vid flera tillfällen och blivit svåröverskådlig. Om utredningens förslag genomförs kommer detta att innebära införandet av viktiga regler som saknar motsvarighet i dagens lönegarantibestämmelser, medan många av de föreslagna reglerna nära ansluter till de nu gällande. Att reglerna föreslås samlas i en helt ny lag om lönegaranti är en bra lösning för att göra lagen mer tydlig och lättillgänglig samt för att framhålla att det tidigare regelverket både reviderats och kompletterats.

Kapitelindelningen och rubrikerna i den föreslagna lagen är tydliggörande.

Skatteverkets och förvaltarens nya roller

Vad nedan sägs om förvaltare gäller även, i tillämpliga delar, för rekonstruktör.

En bakgrund till utredningens förslag är att det anses förekomma missbruk av den statliga lönegarantin. Utredningens förslag syftar till,

dels att antalet aktörer som är inblandade i lönegarantiärenden ska minska, dels att en ökad kontroll ska leda till att missbruk motverkas. Det är en självklarhet att allt missbruk och fusk ska beivras, men utredningen förslår en ganska omfattande reform och det kan ifrågasättas om antalet aktörer i lönegarantiärenden minskar. Förvaltaren har fortfarande en roll och den enskilde arbetstagaren har tillkommit som aktör.

Enligt förslaget är det inte längre förvaltaren som fattar beslut i fråga om en fordran ska betalas av lönegarantin, det ska i stället Skatteverket göra. Det ingår i utredningens direktiv att Skatteverket ska överta denna uppgift, men skälen som anförs härför är inte helt övertygande. Skatteverket är sedan den 1 februari 2025 den myndighet som betalar ut lönegaranti. Det kan vara en fördel att en och samma myndighet har ansvaret för hela handläggningen. Detta kan, å ena sidan, leda till förbättrad kontroll och motverka felaktiga utbetalningar. Å andra sidan, är det förvaltaren som är den som i praktiken skaffar sig kunskap om verksamheten, möter gäldenären och vet vilka arbetstagare som finns i verksamheten. Förvaltaren bör därmed ha de bästa förutsättningarna att utreda lönegarantiärendet. Det kan ifrågasättas om någon högre grad av effektivitet eller större möjligheter att komma till rätta med felaktiga utbetalningar kommer att uppnås genom utredningens förslag på denna punkt.

Ansökan om lönegaranti

En central del av utredningens förslag är att den enskilde arbetstagaren hos Skatteverket ska ansöka om lönegaranti för att ett lönegarantiärende ska inledas. Syftet med detta är enligt utredningen att ställa krav på arbetstagaren att aktivt ta ställning till vad som ska begäras av lönegarantin. Detta ska tydliggöra arbetstagarens egna ansvar för att rätt lönegarantibelopp betalas ut och antas minska försök till missbruk. Så kan förhoppningsvis bli fallet.

Arbetstagaren måste ha kunskaper om regelverket och sin rätt till lönegaranti för att kunna tillvarata sina rättigheter på det sätt som

utredningen föreslår. Det är här, som utredningen också konstaterar, nödvändigt att lägga ett stort ansvar på förvaltaren. Förvaltaren ska enligt lagförslaget ge allmän information om villkoren för lönegarantin till de arbetstagare som kan ha rätt till denna. Bedömer förvaltaren att en arbetstagare har rätt till lönegaranti ska förvaltaren skyndsamt upprätta ett underlag för arbetstagarens ansökan om denne så önskar och överlämna detta till Skatteverket.

Arbetstagarens ansvar

Reglerna om lönegaranti för arbetstagares fordringar på arbetsgivare som gått i konkurs är en viktig del av det skydd som finns för arbetstagare enligt EU-rätt och svensk rätt. Det är väsentligt att en skyddslagstiftning inte utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Olika former av missbruk och fusk måste förhindras, men det bör övervägas om inte ett allt för stort ansvar läggs på den enskilde arbetstagaren om utredningens förslag genomförs. En arbetstagare vars arbetsgivare går i konkurs hamnar utan tvivel i en besvärlig och utsatt situation. Arbetstagaren kommer att förlora sitt arbete och har kanske inte fått ut sin lön på ett tag. Regelverket kring lönegarantin är komplicerat och fordrar expertkunskaper, något som man får anta att mycket få arbetstagare har. Den allmänna information som konkursförvaltaren ska lämna enligt förslaget kan vara svår för arbetstagaren att ta till sig. Stora krav ställs på det underlag som förvaltaren ska skicka till Skatteverket.

Arbetstagaren ska på heder och samvete intyga att de uppgifter denne lämnar i ansökan till Skatteverket är riktiga. Därmed kan ansvar enligt Brottsbalken inträda. Utredningens resonemang kring att även lagen om bidragsbrott ska kunna omfatta lönegarantin är dock inte övertygande. Lönegaranti är till större delen en ersättning för redan utfört arbete. EU-rätten ålägger i direktiv 2008/94/EG medlemsstaterna att ha en garantiinstitution som vid arbetsgivarens insolvens ska ”säkerställa betalning av arbetstagarnas utestående fordringar som grundar sig på anställningsavtal” (direktivet artikel 3). Lönegaranti är således inget bidrag utan närmast en form av statligt

stöd. Staten inträder vidare i arbetstagarens fordran i konkursen. Om det anses viktig att ha ytterligare möjlighet till sanktioner mot arbetstagare vid fusk och missbruk så borde en särskild regel med sikte på lönegaranti vara att föredra. Därmed avstyrks också förslaget om att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet ska vara tillämplig.

Enligt delegation

Birgitta Nyström